

Fói'a basericésca.

Organu

pentru cultur'a religioasa a clerului si a
poporului.

Redigeata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

10 Novembre 1883.

Cuprinsulu:

Principiele fundamentali ale filosofiei Santului Tom'a. — Tienerea secretului in sinodele provinciali. — Martiriulu cá argumentu alu divinitatei religiunei crestine. — Unu vestimentu tragicomicu alu filantropiei moderne. — Esplicarea psalmului 50 dupa P. Paulu Segneri. — Architectur'a gotica si bizantina. — Santulu Gregoriu Nazianzenulu despre Primatulu Romei. — Siematismulu diecesei gr.-catolice Gherlane pre anulu 1882.

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiulu pre unu anu 3 fl. v. a.

Blasiu, 1883.

Tipografi'a Seminarului gr.-cat. in Blasiu.

Principiele fundamentali ale filosofiei Santului Tom'a.

(Continuare din Nr. 18 si fine.)

Dupa-cc amu vediutu in parte, ce deosebire este intre credintia si scientia dupa principiile Santului Tom'a, va se dica intre teologia si filosofia in intiesulu strinsu alu cuventului, se nasce acum intrebarea, cu ce obiecte se ocupa ambele, si care este metodulu si demnitatea unei fia-careia?

La intrebarea acést'a raspunde Santulu Tom'a, cà atâtu filosoff'a câtu si teolog'fa se ocupa nu numai cu Domnedieu ci si cu lucrurile create. Inse altu-mintrule se ocupa filosoff'a si altu-mintrule teolog'fa. Anume filosoff'a cêrca essenti'a, proprietãtãle si relatiunile essentiali ale lucrurilor; teolog'fa inse lucrurile aceste nu le cêrca, ci ea se ocupa cu aceste numai intru atât'a in câtu ele se referescu la Domnedieu, precum p. e. in câtu suntu create de Ddieu si in câtu suntu supuse voiei lui. Asia p. e. filosoff'a va cercã esenti'a si legile luminei in câtu si ea este unu obiectu óre care. Teolog'fa inse aceste nu le va cercã, ci ea se ocupa cu lumin'a numai in câtu ea este unu opu alui Domnedieu, creatu de Elu, din care se pote vedé marimea si intieptiunea cea mai pre susu de fire alui Domnedieu.

Din aceste se pote vedé, cà si metodulu dupa care purcede filosoff'a este diversu de celu alu teologiei. Filosoff'a incepe cu cercarea essentiei, a calitatiloru si legiloru lucrurilor create si apoi dela ele se inaltia la cunoscinti'a si contemplarea lui Domnedieu, care este scopulu finalu si ultimu alu filosofiei. Teolog'fa din contra merge una cale diametralu opusa. Ea incepe cu contemplarea lui Domnedieu si de acolo se scobora in diosu la lucrurile create spre a cercã relatiunea loru facia cu Domnedieu cu ajutoriulu, ce-i-lu subministréza revelatiunea. Filosofulu va studiá mai antâiu natur'a pentru a se poté redicá la Domnedieu. Teologulu din contra va studiá pre Ddieu asia precum s'a revelatu elu, si apoi in lumin'a acést'a va studiá natur'a cá unu opu alui Ddieu.

In urm'a acestor'a numai decátu pote se veda ori si ciné, cà Teologi'a este multu mai inalta cá filosoff'a. Acést'a pentru-cà metodulu Teologiei, dupa care se cunosce mai antâiu Ddieu si apoi dela elu se scobora la lucrurile create, este mai aproape si mai asemene cunoscintiei celei prea perfecte alui Ddieu, care inca mai antâiu se cunosce pre sine, si apoi prin sine cunosce celelalte obiecte. Preemininti'a Teologiei facia cu filosoff'a inse se baséza si pre alte motive. In specie Teologi'a este mai pre susu de filosofia si de tote celelalte scientie, atâtu in privinti'a securitãtei, câtu si a cuprinsului si a momentului practic. Cà in privinti'a securitãtei Teolog'fa este mai pre susu cá

filosofia si cá tote celelalte scientie, pentru-cá ea se baséza pre lumin'a scientiei domnediesci, care e neinsielatoria, precându filosofia si celelalte scientie se baséza pre lumin'a naturala a mintei, care e supusa insielatiunei. In privinti'a cuprinsului, teologia cuprinde adevveri, ce trecu preste puterile mintei omenesci, precându filosofia cu celelalte scientie cuprindu numai adevveri de ale mintei omenesci. In urma in privinti'a mómentului practic, in Teologia totulu e indreptatu spre fericirea eterna, precându in filosofia si celelalte scientie acést'a nu se intempla. — Din cauzele aceste s'a si numitu Teologia totu de a un'a: *regina omnium scientiarum* = regina toturor scientieloru.

Din tote aceste se vede, cá filosofia in privinti'a demnitatii nu este coordinata teologiei, ci este subordinata, si inca astu-feliu, cátu prim'a chiamare a filosofiei este de a servi teologiei, din care cauza filosofia se si numesce: *ancilla Theologiae* = servitori'a teologiei. Filosofia servesce teologiei prin ace'a, cá ea subministréza teologiei principiile si adevverurile sale, pre cari apoi teologia le foloscesce spre a clarificá adevverurile revelate, si a le face mai accesibili mintei omenesci. Prin acést'a inse si Teologia ajunge la perfectiunea cea mai inalta.

Aceste suntu principiile fundamentali ale filosofiei Santului Tom'a, prin cari elu a statoritu odata pentru totu de a un'a relatiunea cea adevverata intre filosofia si Teologia, fora de a cadé nice in eroarea supranaturalistiloru nice in a rationalistiloru. Pre principiile aceste si a redicatu si edificatu Santulu Tom'a totu sistemulu seu filosoficu eelu genialu, care de atunci si pana astádi este cá unu portalu maretiu, prin care voru trebui se tréca toti celi ce voiescu a strabate pre cátu este datu puteriloru omenesci in adencimile teologiei celei adevverate crestine catolice.

Cu aceste inse inchiamu de asta data. De ne va ajutá Ddieu, in anii urmatori vomu espune principiile metafisice, noetice, psihologice, etice, juridice si sociali ale filosofiei Santului Tom'a, si in specie in anulu venitoriu prossimu vomu incepe cu espunerea principiiloru celoru metafisice a stralucitului lui sistemulu filosoficu.

Tienerea secretului in sinodele provinciali.

Publiculu nostru cetitoriu scie, cátu de desu se atingu prin foile romanesci cestiu, ce se tienu de dreptulu basericescu. Publiculu scie si ace'a, cum nu odata chiamati si nechiamati, cu cunoscintia de cauza si fora cunoscintia iau la critica institutiuni si dispositiuni basericesci, cari cá critice in cele mai multe casuri suntu forte superficiale, si porta pre facia semnulu, cá scrietoriulu nu vorbesce dupa unu studiu maturu si aprofundatu, ci numai dupa nescie impresiuni trecutorie. Deca in scientiele medicali, juridice seuu tehnice barbati fora cunoseintie speciala castigat dupa unu studiu indelungatu s'aru

apucá se critizeze principie si aplicari practice ale scientieloru acestor'a, asia precum facu la noi nu pucini cu lucrurile basericesci, atunci de securu, cá aru fi espusi risului publicu. La noi inse in lucrurile basericesci, cari la totu casulu pretindu unu studiu chiaru asia deca nu mai incordatu cá scientiele amintite, mai unulu fia care se sentiesce destulu de capace a critisá totu si a dascalí pre tota lumea. Nu odata s'a intemplatu, de si dascalí de pre sate s'au incercatu a tiené prelegeri din dreptulu canonicu Ilustrului nostru Episcopatu, care pentru eruditieuna lui cea vasta teologica si a castigatu respectulu profundu nu numai alu Romaniloru, ci si alu strainiloru. Foile cele mari din Europ'a cea culta, acaroru colone se implu cu articli scrisi de barbati de cultura forte inalta, pentru lucrurile basericesci si tienu câte unulu seau doi colaboratori specialisti, si numai acestia tractéza in fói'a respectiva cestiunile basericesci, pre candu celilalti, cari nu suntu specialisti, pre langa tota eruditieuna loru in alte scientie de tractarea cestiuniloru basericesci nu se apuca. La noi inse cá si cum unulu fia-care ar' fi nascutu teologu, vorbesce si scrie despre lucrurile basericesci, si inca nu odata cu una emfasa ridicula. De aci vine apoi, cá cu privire la unele lucruri basericesci s'au formatu una specie óre care de opiniune publica, in care nu vei gasí doi seau trei, cari se si scie dá sem'a, cá pentru ce opinéza asia si nu altumintrule. De alta parte totu de aci vine si ace'a, cá totu unele si acele lucruri se trutinéza in foi in continuu, asia cátu unulu ce a urmaritu aparitieuna acést'a cu atentiune, de câte ori va luá in mana ver unu articulu din foile nostre, ce se ocupa cu lucrurile basericesci, inca pana nu-lu va cetí, va sci in ainte, cá ce va fi in elu, si cum va fi tractatu. Pre scrietoriulu acestor'a lu costa una lupta mare totu de a un'a, cá se aiba pacientia a cetí atari lucruri pana in capetu, dupa ce le a auditu de nenumerate ori in nenumerate forme un'a mai rea si mai slaba cá celelalte. Totu de aci vine in urma si ace'a, cá nu odata intempina omulu prin articlii de acestia idei asia de curiose si nerumegate cu privire la unele cause si cestiuni basericesci, cátu unu cunoscutoriu nu scie se rida ori se-i fia mila.

Ordulu celu naturalu este, cá barbati de specialitate prin espunerea, clarificarea si motivarea principiiloru si aplicariloru loru practice se instrueze si educe publiculu necunoscutoriu cu privire la una idea óre care si la aplicarea ei, si astu-feliu se formeze una opiniune publica sanetosa. La noi inse ordinea acést'a naturala este chiaru inversa. Cá la noi celi necunoscutori voiescu se instrueze pre celi cunoscutori, si celi ce nu s'au ocupatu nice odata seriosu si din fundamentu cu lucrurile basericesci dau lectiuni celoru ce dieci de ani si au petrecutu dílele totu in studiu profundu. Unu lucru asia intorsu, de sine se intielege, cá nu pote se nu produca una confusiune enorma, in care dejá suntu nu pucini si cufundati pana in gutu.

Foi'a nostra, a carei chiamare este promovarea culturei celei adeverate catolice, nu pote se fia indiferenta facia cu atari aparitiuni nesanatose.

Colonele ei inse suntu atâtu de anguste, câtu ne este cu nepotintia a intempiná cu demnitatea receruta tote simptomele aparitiunei acesteia nesanetose. Din caus'a acést'a de asta data vomu lamurí numai una cestiune, ce nu odata a fostu falsu apretiuíta si tractata de unii omeni din publiculu nostru. Si cestiunea acést'a este cestiunea tineriei secretului in sinodele provinciali, dupa care unulu fia-care membru a unui atare sinodu fia elu provediutu cu votu decisivu seau numai consultativu trebue se se oblege cu juramentu, cá nu va descoperi nimenui nemicu din cele intemperate si decise in sinodu. In provinci'a nostra metropolitana se au tîenutu pana acum doue sinode provinciali, unulu in anulu 1872 si altulu in 1882. Si in decursulu celui de antaiu si in decursulu celui de alu doile se au auditu multe lamentatiuni, cá publiculu nu a potutu affá nemic'a despre cele pertractate si decise in sinodu, si cu diverse ocasiuní au atacatu pentru acést'a pre Ilustrulu nostru Episcopatu, cá si cum acel'a ar' fi facutu altu cev'a si nu ace'a, ce e prescrisu prin canone.

Tote lamentatiunile aceste inse si au bas'a in necunoscerea spiritului canonului basericescu, care prescrie observarea secretului sinodalu, si in confundarea sinodeloru basericesci cu parlamentarismulu modernu. In parlamentele moderne pertractarile, debaterile, votarile si decisiunile suntu si trebuescu se fia publice, pentru-cá deputatii nu functionéza in parlamenteu in poterea unui oficiu in intielesulu strinsu alu cuventului si nu deprindu potestate legata de ver unu oficiu, ci eli functionéza cá delegati si reprezentanti ai altor'a, si in specie a alegutoriloru proprii. De aci de sine urméza, cá alegutorii au dreptu a pretinde, cá eli in continuu se scie ce si cum desbatu si decidu reprezentantii loru causele, ce atingu interesulu loru propriu. Aci publicitatea debateriloru este unu ce naturalu, care curge din insasi essenti'a parlamentarismului, si subtragerea publicitatéi áru fi unu atacu indreptatu in contr'a insasi natur'a parlamentarismului. Cu totulu altumintrule stá inse lucrulu cu sinodele provinciali. Mai antáiu in sinodele provinciali avemu se deosebimu doue specii de membri, anume membrii cu votu decisivu, cari suntu episcopii seau locutienetorii acelor'a, si membrii cu votu consultativu, cari suntu celi lalti barbati chiamati de episcopi, cá se fia de ajutoriu cu consiliulu. Acum nice celi cu votu decisivu nice celi cu votu consultativu nu suntu deputatii nimenuia. In specie episcopii-nu aparú in sinodu cá deputatii nice a clerului nice a poporului. Suntu obligati ce e dreptu in conscientia si in aintea lui Ddiu si a basericeí a lucrá in sinodu numai pentru binele clerului si a poporului. Inse de acoló nu urméza cumcá suntu deputatii ai clerului si a poporului, cá este deosebire intre a fi cineva obligatu a lucrá numai pentru binele clerului si a poporului si intre a fi deputatu alu acelorasi. Ci Episcopii aparú in sinodele provinciali in poterea oficiului loru episcopescu, si in totu decursulu sinodului eli nu facu altu ceva, decâtu deprindu potestatea legata de oficiulu episcopescu. De aci de sine urméza, cá eli nu suntu obligati a pertractá publice causele basericesci in sinodele provinciali, pentru-cá nimene in lume nu este obligatu de regula

a pertractá publice cauzele tînetorie de oficiulu seu, si prin urmare nice episcopii, precum în suntu obligati a le pertractá acasa in diecesa in consistorie publice, asia nice afora de diecesa in sinodele provinciali. — Afora de episcopii cu votu decisivu mai suntu in sinodele provinciali si membrii cu votu consultativu. Acestia asemenea nu aparu in sinodulu provincialu cá deputati ai clerului si a poporului. Eli aparu in urm'a calitatiloru loru personali, si numai pre bas'a acestor'a, cum suntu eruditiunea, esperinti'a, pusetiunea, ágerimea judecatei s. a. Afora de ace'a eli aparu in sinodu cá consultori ai episcopiloru. De aci de sine urméza, cá publiculu nu are nice unu dreptu a pretinde, cá membrii acestia se-si dé episcopiloru consiliile loru in sinode publice. Acést'a pentru-cá pre nice un'a cale nu se potu obligá episcopii, cá eli in adunari publice se asculte seau primésca consiliile barbatiloru loru de încredere in cauze, ce se tînu de oficiulu loru, — si atari cauze se desbatu in sinodele provinciali —, éra dela barbatii de încredere, cari suntu membrii sinodului celi provediuti cu votu consultativu, nu pote nimene pretinde, cá eli parerile loru se si le descopere episcopiloru in adunari publice. Si ar' fi una indiscretiune si necuvenintia mare din partea loru, deca in contra vointiei esprese a episcopiloru ar' descoperi ceva din sinodele provinciali, in cari episcopii i au onoratu cu încrederea si cu demnitatea cea frumoasa de consultori.

Pre langa deosebirea acést'a inse între parlamentele moderne si între sinodele provinciali, mai este inca si una alta deosebire, din carea se pote vedé, cá pre candu in parlamente desbaterile trebuescu se fia publice, in sinodele provinciali pretensiunea acést'a nu se pote face. In parlamente deputatii suntu reprezentantii alesi ai poporului, si cá atari responsabili alegutoriloru proprii pentru tota conduit'a loru. Responsabili inse nu potu se fia alegutoriloru decátu numai deca desbaterile voru fi publice, si alegutorii in continuu voru avé cunoscintia despre tota conduit'a loru. In sinodele provinciali inse lucrulu este chiaru din contra. Aici nice episcopii nu suntu responsabili poporului, fiendu-cá nu suntu deputatii lui in sensulu parlamentariu modernu, nice celilalti membrii ai sinodului. Cá episcopii suntu responsabili pentru activitatea loru in sinodele provinciali mai marelui loru, care este Capulu santei baserici, chiaru asia precum si pentru activitatea loru in diecese nu suntu responsabili poporului, ci Capulu basericeii. Era membrii consultori ai sinodului suntu responsabili mai mariloru loru, cari suntu episcopii. Deca dara membrii sinodului nu suntu responsabili poporului, atunci publiculu nu pote de locu pretinde, cá sinodele se fia publice. Adevératu, cá lucrulu acest'a nu amirosa de locu a demagogismu modernu, fiendu-cá membrii sinodului nu suntu responsabili poporului. Inse pentru ace'a suntu responsabili Capulu basericeii. Si apoi ori ce omu cu minte va dtce, cá una atare responsabilitate este multu mai perfecta si mai practica decátu asia numit'a responsabilitate in aintea poporului, care astadi e asia si mane altu-mintrule. Afora de ace'a este unu principiu forte practicu alu basericeii catolice si basatu pre dreptulu

divinu, că în biserica nice unu organu nu este responsabilu inferioriloru sei, ci superioriloru sei.

Tote aceste ni areta, că facia cu sinodele provinciali publiculu de locu nu pote pretinde, că desbaterile și decisiunile se nu fia secrete.

Bine, va dîce cineva, deca considerăm dreptulu strictu, asia este, înse considerad curiositatea publicului, la totu casulu ar' fi mai consultu, că sinodele se fia publice, și credinciosii se fia în continuu informati despre cele ce se petrecu în sinodu, cu atît mai vertosu, că prin acest'a s'ar' încungurá multe suspitionári. Una atare obiectiune înca nu este altu ceva, decátu una pretenziune facuta sinodeloru provinciali în numele parlamentarismului modernu essentialiminte diversu de sinodele basericesci. Scopulu basericej în sinodele provinciali este, că acoló membrii sinodului în tote consultările și decisiunile lor se nu aiba în vedere decátu numai și numai binele sufletescu alu credinciosiloru. Din motivulu acest'a baseric'a s'a nasuitu, că prin legislatiunea ei cu privire la sinodele provinciali, se faca, că în ele se compara barbatii dela cari se pote acceptá mai multu în privinti'a acést'a, și apoi acestia se fia cátu se pote mai liberi în tote desbaterile lor. Numai deca atari barbati voru fi cátu se pote mai liberi în desbateri, numai atunci se pote acceptá dela eli ceva bunu. Acum nime nu va negá, că desbaterile cu cátu suntu mai secrete, cu atît'a suntu mai libere. Câte susceptibilitáti, câte slabatiuni, câte opiniuni numite publice nesanetose, câte interese private nu aru trebui se considere membrii sinodului, candu desbaterile aru fi publice, și apoi în midiloculu atatoru consideratiuni binele sufletescu alu credinciosiloru aru disparé mai de totu, și în urma consultările și decisiunile nu aru fi altu ceva decátu nesce transactiuni ale membriloru cu una multime de susceptibilitáti, slabitiuni, opiniuni și interese private.

Cu totulu altu-mintrule stá lucrulu în parlamentele moderne. Aici deputatii nu se alegu, că se aiba în aintea ochiloru numai binele publicu, ci aci se alegu, că eli se representeze promovarea binelui publicu în spiritulu și conformu ideiloru alegutoriloru. Din care cauza alegerile se întempla totu de a un'a dupa partida, și alegutorii constatéza mai antáiu indentitatea ideiloru lor cu ale deputatului, și numai dupa ace'a lu alegu. Deputatulu este asia dicundu numai organulu prin care vorbescu alegutorii. De unde eli au dreptulu a pretinde, că desbaterile în parlamentu se fia publice, că eli se pota vedé, că ore deputatulu lor este organu și interprete fidelu alu ideiloru lor, pre bas'a caror'a l'au alesu, seau nu este?

Din aceste se vede numai decátu deosebirea cea mare între parlamente și sinodele provinciali. În parlamente deputatii au chiamarea de a fi organulu alegutoriloru sei, și numai acést'a. Din care cauza desbaterile trebuie se fia publice, că alegutorii se pota controlá sinceritatea organeloru lor. În sinodele provinciali înse membrii au chiamarea de a lucrá numai pentru binele sufletescu alu credinciosiloru, și numai acest'a fora de nice una alta consideratiune,

Din care cauza debaterile loru trebuescu se fia secrete, cá chiamarea loru se nu se altereze de nice una alta consideratiune, si cá eli se pota fi câtu se pote mai liberi in implinirea chiamarei loru. Precum in parlamente *debaterile publice* suntu naturali si logice, asia in sinodele provinciali *debaterile secrete* suntu totu asia de naturali si de logice.

Este una mare gresiela in una parte ôre care a publicului nostru, cá tote institutiunile si canonele santei nostre baserici le mesura si judeca dupa formalismulu constitutionalismului modernu basatu pre principie diametralu opuse celoru basericesci, si ataca si criticéza totu ce nu se nimeresce in siablonulu constitutionalu, si nu si lia ostená a judecá si constitutionalismulu modernu si institutiunile basericesci in spiritulu si in geniulu loru, cá atunci ar' vedé cu câtu este cestu din urma mai sublimu si mai idealu decâtu celu de antáiu.

Altu-mintrule secretulu sinodeloru provinciali este numai relativu. Dupa-ce decretule loru se aproba de S. Scaunu Apostolicu, numai decâtu se publica clerului si poporului intregu. Si cele din sinodulu nostru provincialu dela 1872 s'au si publicatu in tota provinci'a, si la tempulu seu se voru publicá si cele din 1882, asia câtu afóra de personele, ce suferu de defectulu curiositatei, nimene nu are absolutu nice una ansa de a se plange in contr'a tienerei secrete a sinodeloru provinciali, cá-ce la tempulu seu pote se scia unulu fia-care ce s'a decisu in ele.

Martiriulu cá argumentu alu divinitatei religiunei crestine.

(Continuare).

4. Virtutile martiriloru.

Pana aci amú vediutu admirabil'a statornicia a martiriloru intru suferirea si celoru mai crude torturi. Cu multu de mai mare insemnatate suntu inse celelalte virtuti, pre cari le-au eserciatu densii pre tempulu martiriului. La obiectu scrie cardinalulu Orsi: „*Martiriulu crestiniloru nu intru atát'a lu recomenda mortea pentru credinti'a suscepta, dupa ce multi de toti din tote sectele s'au datu pentru superstitiunile loru spre morte de voia buna, câtu splendorea celoru alalte virtuti, cu cari martirii catolici si decorara lupt'a: credinti'a adeca, sperarea, caritatea, religiunea, pietatea, modesti'a, neinvin's'a taria a animei loru excelse*”. (Disert. apol. pro ss. Perpetua, Felicitate, etc. §. 3).

Din frumos'a corona de virtuti de ale martiriloru insfru aici:

Umilinti'a, carea se vede de acolo, cá martirii nici eli pre eli, dar' nici pre altii nu-i suferiá se-i agraiesca cu acésta numire, ci pre unii cá atari i mustráu aspru, cf. Euseb. H. E. L. 5. c. 2.

Din umilintia resariá *tém'a salutaria* pre tempulu câtu inca n'au consumatu lupt'a, *assiduitatea de a se rogá, nevointi'a* de a se recomandá rngatiuniloru altor'a, pre cum apare din Luciu discipululu Slui Ciprianu, caruia cându i dîseru fratii: *adu-ti aminte de noi*, elu respunse: *voi aduceti-ve aminte de mine* (cf. Ruinart in passione St. Montani, Lucii et Eliorum MM. n. 13). „*Domne*

Isuse Christose, *diceaiu* ss. *Trifonu si Respiciu*, (cari au patimitu sub Deciu in Bitini'a c. a. 250. cf. *Ruinart. n. 5* despre acesti martiri) *cu ochii atientiti spre ceriu, diavolulu se nu prevaleze contr'a nostra, ci ne audi pre noi si indeplinesce cursulu nostru, cá precumu e a t'a lupt'a asia se fia a t'a si victori'a*. Asemenea cetimu si despre s. *Victore Masilianulu*, care a patimitu c. a. 290 ori 303, „*Dupa ce a invinsu torturele se rechiamo in carceru, unde trei díle perseverandu in rogatiuni, martiriulu seu cu mare contributie de anima si cu multe lacrimi lu recomendá Domnului*“ (cf. *Ruinart. l. c. n. 14*). Er' s. *Policarpu* dela persecutori nu cereá alt'a, fora cá se-i dée tempu spre a se poté rogá si a totu puterniculu Ddieu a persolví cuvenite rogatiuni. Spre ce castigandu facultate tare cereá darulu lui Ddieu si complenirea preceptulu. Rogatiunea lui in continuu a duratu mai doue óre, uimindu-se auditorii, si ce'a ce erá mai mare victoria, chiar' inimicii. (*Eccl. Smyrnensis de mart. s. Polyc. n. 7*).

Rogatiunei adaugeau martirii *esact'a observare a ajunului*. De aici candu multi din caritate fratiesca oferira mancare s. *Fructuosu episcopulu Taraconensu*, care erá aproape de or'a martiriulu, acel'a le díse: *nondum est. hora solvendi jejunii* (inca nu s'a implínitu tempulu ajunarei). Erá dejá a 4 óra din dí si s. *Episcopu* dimpreuna cu socii sei celebrá cu solenitate statiunea in carceru (*Op. cit. Ruinart. n. 3*).

Cátu de mare a fostu inse *caritatea si blandeti'a* martiriloru facia cu inimicii loru? La eli nu se afla neci cea mai mica urma de vindicta, ce *Tertulianu* o ascrie crestiniloru de cea mai mare lauda (*Apol. c. 37*). De unde *Mauriciu* dimpreuna cu comilitonii sei au potutu díce lui *Maximianu*: „*Amu vediutu pre socii osteneleloru si periculeloru nostre, — fiindu si noi stropiti cu sangele loru, — a se ucide cu fieru: si totusi mortea prea santiloru comilitoni si inmormentarea fratiloru nu o amu deplansu, nu ne-a intristatu, ci mai virtosu o amu laudatu si ne-amu bucuratu, pentru-cá s'au facutu demni a patimí pentru Dlu Ddieulu loru. Si acum pre noi nece acésta ultima necesitate a vietiei nu ne-a astrinsu la rebeliune, nu ne-a inarmatu contra ta imperatore, nece ce'a ce-i mai puternica in pericule, desperarea. Eca avemu arme si nu resistemu, pentru-cá cu multu mai tare voimú a mori de cátu a ucide, si mai dorimú a apune cá inocenti, de cátu a trai cá blastemati. Deca de aici incolu vei statori ceva asupra nostra, deca pana acumu vei fi demandatu ceva, deca vei aplicá ceva, focu, tormente, fieru, sutemu parati a le suferi*. (Apud *Eucherium Lugdun. ep. ad Salvium de passione SS. Mauricii et sociorum ejus in 4*). Despre s. *Policarpu* cetimu, cá a ospetatu pre ostasii tramisi cá se-lu prinda, facundu acest'a amesuratu preceptulu divinú, cá pre inimicii nostri se-i saturamu cu beutura si mancare (*Rom. 12—20*). S. *Jacobu* primulu episcopu ierosolimitanu datu cu capulu la vale de pre virfulu templulu, se rogá dicundu: „*Domne si Ddieule tata, me rogu cá se le ierti, de ore ce nu sciu ce facu*“ (*Euseb. H. Ec. L. 2. c. 23*). Unu esemplu preclaru de acest'a caritate ne referese *Eusebiu* si despre unu martiru *Paulu*. „*Acel'a dupa ce a fostu judecatu la pierderea capulu, apropiandu-se tempulu consumarei lui, a cerutu dela carnifice, care stá gata a-i taia capulu se-i conceda pucinu tempu. Ce castigandu, cu voce indetulita, mai antái a versatu rogatiuni la Ddieu pentru totu neamulu crestimiloru. Apoi a suplicatu pentru judei, cá întorsi prin credintia in Christosu se se apropia de Ddieu. Dupa acea continuandu in acelasi sensu s'a rogatu si pentru Samaritani. Apoi pentru gentili. . . . Dara nu a intrelasatu nice amentirea cetei celoru din giuru. In fine, o adeverata, deschisa si neexplicabile blandetia de anima! in audiulu toturoru celoru de facia si chiar' si in alu judecatoriulu cu genunchele plecatu a rogatu pre Ddieu pentru insusi judecatoriulu, ce l'a condemnatu la*

morte, pentru imperati, si chiar' si pentru carneficele, ce stă gata a-i tăia capulu, că se nu le socotéscă fapt'a ce o comitu cu densulu. Acestea rogandu-se cu voce chiara, toti miscati de compatimirea lui, că a unui ce se ucide nevinovatu, au versatu lacrimi; cu tote acestea singuru s'a asediatu si cervicea desvalita dandu-o spre a fi lovită de arma, s'a incoronatu cu divinulu martiriu. (De Martyribus Palestinae c. 8).

Acum deca a fostu atâtu de mare iubirea loru facia cu inimicii, căta a trebuitu se fia atunci facia cu fratii loru in Christosu, facia cu fidelii, mai cu pama deca acelia din fragilitate omenéscă au scadiutu dela credentia din caus'a crudimei tortureloru? „Era contra celoru caduti nu s'au ingamfatu nece cu superbia nece cu arogantia, — asia cetimu despre gloriosii martiri lugdunensi — ei bunetatile ce le posedéau, bucuosu le subministrău celoru ce nu le aveău, purtandu miscere materne a le misericordiei si versandu mare potere de lacrimi pentru salutea loru in aintea lui Ddieu. Au cerutu vietia si Ddieu le-a intins-o; carea eli o comunicara si cu deapropete loru, pretutindenea inaintandu invingatori in aintea lui Ddieu. Si dupa ce iubira pacea, si pacea ni-o recomandara, densi cu pace au emigratu la Ddieu: nu dorere mamei, nu fratiloru imparechiere si batai, ci bucuria si pace si concordia si caritate lasandu toturoru”. (Eusebiu L. 5. c. 2).

Se consideramu acum modesti'a si prudenti'a in responsurile loru. Ce pote fi mai ilustru că cuvintele venerandului Policarpu: „mergu pre anulu 86 abt' etatei, fiindu totu de-a-un'a probatu si servindu numelui lui, neci candu vetamatu de catra elu (Christosu) si totu de-a-un'a servatu, cum potiu se urescu pre acel'a pre care l'am onoratu, pre care l'am probatu, pre care totu de-a-un'a mi-l'am doritu de spriginitoriu, pre imperatulu meu, pre salvatorele salutei si alu gloriei, persecutorulu reiloru si resbunatoriulu dreptiloru?” (Epist. Eccl. Smyrn. de ejus martirio n. 9).

Ce pote fi mai prudentu că responsulu santei Felicitate, care suferindu in nascere, ore-carui servitoriu, ce-i dîse: „ce vei face aruncata fiindu la fierle pre cari le-ai despretiuitu candu n'ai voit' se-le sacrifici, tu care acum asia suferi? a responsu: „acum eu suferiu ce suferiu, atunci inse altulu va fi in mene, care va suferi pentru mene, pentru-că si eu voit' suferi pentru elu”. Pre scurtu dîsu, candu crestinii se aduceău in aintea tribunaleloru, fie fi fostu acelia de ori si ce etate ori conditiune, fora picu de téma, ori inderetnicia, respundeău: „Suntemu crestini, pre Christosu trebe se-lu adoramu, deitatele vostre nu suntu nemicu”. Era candu li se indică că voru fi esilati, replicău că pentru eli totu pamentulu e esiliu, de-ora-ce patri'a loru e ceriulu. Si deca li se promiteău premia, acele le despretiuiău că nemica, ér' supliciale le derideău. Danduli-se tempu spre deliberare diceău, că n'au ce se se consultéze, dupa-ce pentru eli e statoritu că trebe se luere. Enuntiandu-li-se sentinti'a de morte, cu unu viersu aducedu multiumita lui Ddieu. Cene voiesce se se convinga mai chiaru despre eroismulu si simtiementele sublime si curagióse ale crestiniiloru cetéscă actele autografe si proconsulari, ori celu pucinu cele scrise de pre acelea si va vedé, deca intreg'a anticitate greca ori latina pote se se laude cu atari simtiemente de eroismu si curagiu, precum acele respira din responsurile nu numai alui Justinu si Ciprianu, ci din a Perpetuei si a Afrei si a altoru multime de femei si copii. (Velsecdi de fundamentis religionis L. 2. c. 15. n. 9).

In fine luptele pentru credentia nu le portău incrediendu-se in virtutea loru ci in grati'a atotu potintelui. Ce'a ce se pote vedé si numai din actele martiriloru Tarachu, Probu si Andronicu, cari au patimitu c. a. 304 in Cilicia.

„Andronicu a dîsu Armatu de catra Ddieulu meu stáu in aintea ta *in credință* a si virtutea Dluî Ddieu atotu puternicu si alu Salvatorului nostru ne-sciendu nece pre Ddieii tei, nece temendu-me de principii si tribunalulu teu. Si acum tote cugetarile tale si tote genurile de piedepse, pre cari le au escugetatu contra serviloru lui Domnedieu, se se aduca in ainte. Maximu (presidele) a dîsu: asterneti-lu la pamentu si cu vine crude bateti-lu. Andronicu a dîsu: N'ai escugetatu nemicu mare facia cu amenintiarea-ti de mainainte: acesteia suntote amenintiariile tale? Atanasiu Corniculariu a dîsu: Totu corpulu teu e vexatu, si tote acesteia le socotesci de nimica miserule? Andronicu a dîsu: Celi ce igbescu pre Ddieulu celu viu tote acesteia le despretiuescu. Maximu presidele a dîsu: frecati-i spatele cu sare. . . intorceti-lu si-lu loviti pre pantece, că se se stirnescă plagele de mai nainte si se petrundu pana la medua. Andronicu a dîsu: si la prim'a intrebare ai vexatu corpulu meu si in aintea tribunalulu am fostu dusu sanetosu. Gat'a e si acum spre ajutoriu celu ce me spriginesce si me salvéza. Mediculu nostru e sublimu si piu, o'nebunule! Nu intrebuintiéza medicamente seau emplastru, ci singuru numai cu cuventulu cureza pre toti celi ce spereza intru elu. Elu locuesce in ceriu si totusi pretutindenea e de facia, pre care tu nu-lu cunosci o nesim-titoriule! (Ruinart. n. 6).

(Va urmă).

Unu vestimentu tragicomicu alu filantropiei moderne.

Vai poporulu meu, că m'a parasitu pre mine ap'a
BCU Chij / Cea via, si si a sapatu siesi fontani puturose. *Isai'a.*

*Quem Deus perdere vult, dementat*¹⁾ au dîsu betranii nostri, cari multu mai credintiosi, că noi celi de astâdi, multu mai bine că noi observáu călile si legile providintiei domnedieesci in conducerea atâtu a singuraticiloru, câtu si a poporeloru intregi. Deca betranii nostri s'aru scolá astâdi din morminte, si aru vedé epoc'a nostra, ce batujocura a facutu din filantropia, aru dice de securu despre ea: *quem Deus perdere vult, dementat.* Voru intrebá pote multi, că cum pote se dfca óre cine, că filantropia este astâdi batujocorita, candu pote nice odata nu s'a vorbitu atât'a că astâdi de filantropia, umanitate, fratietate si asia mai departe. Cá intrebatorii acestia se nu si bata capulu multu cu ace'a, cum potu ceti in una foia seriosa asia ceva, i rogamu, se caute unulu fia-care in pachetulu, in care si tiene invitatiunile la diverse ospetie, petreceri, baluri si altele. De buna sema, că nu va trebui se caute multu, că pote intre cele de antâiu va aflá un'a invitatiune la — *unu balu* seau la — *una petrecere cu dansu*, a carei venitu este destinatu pentru ver una baserica seau pentru ver una scola. Curiosu lucru! In tempurile mai de demultu, cându filantropia nu se portá in gura atât'a că astâdi, deca cinev'a contribuieá ceva pentru ver unu institutu filantropicu, baserica, scola seau spitalu, atunci se indatiná a dice catra adunatorii contribuitoru: *amintitime si pre mine in rogatiunile vostre intre celilalti contribuitori.* Astâdi inse aru

¹⁾ Pre care voiesce Ddieu se-lu pierda (se intielege de sine, pentrucă meritéza), la acel'a i ia mintea,

trebuí se díca: eu la balu seau la petrecerea cu dansu nu potiu veni, inse éca contribuescu si eu aci cev'a, si *apoi jucati si pentru mine unu cadrulu, una polca seau unu valsu!* Ba inca si mai curiosu! In timpurile dedemultu, deca contribuieá cineva ceva pentru unu institutu filantropicu, baserica, scola seau spitalu, atunci totu ce contribuieá se intrebuintá numai spre scopulu amintitu. Astádi inse scopulu numitu in invitatiune se dá de o cam data de laturi, si din sumele contribuite mai antáiu se arangéza unu balu splendidu seau una petrecere brilanta cu dansu provediuta cu oglindi, foteluri, budoaruri, credenturi si altele, si apoi de mai remane ceva, apoi ace'a cá una sfarmitura, ce cade de pre mes'a Domniloru, se dá pentru institutul filantropicu. Apoi in urma cá se nu lipsésca nice ridicululu, in timpurile vechi, deca cineva contribueá ceva pentru unu scopu filantropicu, atunci cu acést'a se gatá totul. Astádi inse, candu se dá undeva una petrecere cu dansu seau unu balu cu scopu filantropicu, pre langa contribuirea numita voluntaria, — desi deca nu o dá, atunci nu intra in balu, — mai trebue se se mai ingrigésca de vesminte de balu, de bobete, de cina la mediulu noptei in pausa platita de multe ori scumpu si de alte câte si mai câte, asia in câtu la unu bietu de tata, ce are o feta mare seau unu barbatu, ce are una nevasta filantropica in baluri, i se scola perulu in capu, candu mai capeta atari invitatiuni filantropice.

Cetindule aceste unii din intrebatorif de mai susu dupa ce si au stemperatu unu picu curiositatea voru clati din capu, si voru díce: Dieu curiosa e filantropi'a de astádi, cá trebue se joci se te prapadesci una nopte intréga cá se poti ajutá una baserica seau una scola seraca. Domnii acestia se caute numai in pachetulu cu invitatiunile mai departe si voru aflá de securu invitatiuni la ver unu balu seau la ver una petrecere cu dansu, a caroru venitu e destinat pentru celi arsi de focu, pentru celi inundati de apa, pentru celi daunati prin cutremuru, pentru orfani miseru, pentru celi morbosi si altele. Minunatu lucru! In locu se-mi fia mila de bietii acestia nefericiti, se plangu cu celi ce plangu, precum díce s. Scriptara, me ducu si jocu tota noptea cu scopu filantropicu. Coló se vaeta celi arsi de focu seau inundati de apa, si din coce altii joca de se prapadescu, cá se-i pota ajutá. Coló se vaeta celi miseru si celi morbosi cuprinsi de doreri, si aici altii si petrecu cu dansu de minune bine, cá se le pota veni in ajutoriu. Coló ambla celi orfani goli cá vai de capulu loru, si aici in unu balu splendidu ti orbescu ochii cu elegantia vestimenteloru, cá se ajute pre celi orfani. Principiulu crestinu díce, cá nu e destulu a ajutá pre celu miseru, ci trebue se-lu si compatimesci din inima, si se suferi impreuna cu elu. Filantropi'a moderna díce, cá se nu te ocupi multu cu compatimirea miserului, ci se-ti petreci bine in mancári, beuturi si in jocuri, si apoi deca dupa aceste va intrece ceva, ace'a se fia a seracului.

Intrebamu acum pre ori ce omu de inima, óre este acést'a filantropia seau numai batujocura a filantropiei?

Candu in evulu modernu a inceputu a scadá credinti'a mai cu semá in clasele inteligente, se întielege de sine, cá a inceputu a scadá si caritatea si filantropi'a cea adevérata. Atunci s'a ivitu cá una specie de surogatu gretiosu si ridiculu alu caritátei crestine datin'a ace'a urita de a aduná bani pentru scopuri filantropice prin arangiarea de petreceri, baluri, teatre si altele asemenea, cá pre calea acést'a dandu publiculu in prim'a linia ceva pentru petrecerea respectiva seáu balu seáu teatru, ce va întrece se se întrebuintieze pentru scopulu filantropicu respectivu. Manier'a acést'a de a aduná bani nu este altu ceva, decatu unu vestimentu uritu, cu care se acopere lips'a caritátei. Cá lipsa de caritate este ace'a, candu cineva nu dá nemic'a pentru alinarea suferintieloru celui miseru seáu pentru unu scopu filantropicu decátu numai deca petrecundusi bine va remané ceva întrecutoriu. Cându caritatea si filantropi'a este adevérata, atunci nu numai cá nu pretinde petreceri, dara inca se si ingretiosieza de ele. Cá cum pote unu omu cu inima se-si petróca bine in unu balu arangiatu pentru celi arsi de focu, pentru celi inundati seáu pentru celi morbosí, candu si aduce aminte, cá pre candu elu si petrece, pre atunci acei pentru cari s'a arangiatu petrecerea se scalda in lacrimi? Tota aparitiunea acést'a a arangiarei de petreceri pentru celi suferitori seáu pentru scopuri filantropice o ámu poté numí una specie de barbaria a civilizatiunei. Pre tempulu ciumei si leprei din secululu alu 13-le caritatea crestina prin contribui a fundatu in Franci'a 30,000 de spitale pentru celi morbosí, fora de a arangia baluri. Basericile cele monumentali ce le admiramu noi astádi, institutele, scolele si universitatile le a edificatu caritatea crestina atunci fora de arangiarea de petreceri cu dansu si mai scie Ddiu ce. Una atare batujocura a filantropiei a fostu rezervata tempului nostru de astádi celui atátu de seracu in idei adevérato. *Quem Deus perdere vult, dementat*, pre care voiesce Ddiu se-lu pierda, i lia mintea; de securu, cá Ddiu voiesce se arete, cátu de misera este filantropi'a cadiuta dela credintia, si pentru ace'a i a luat mintea, cá se produca ridiculositati de aceste.

Si dorere filantropi'a acést'a tragicomica s'a incubatu la noi in scurtu tempu in mesura asia mare, cátu pune pre ori ce omu de inima pre ganduri. Candu popore pucinu civilizate pasiescu spre civilizatiune dupa esemplulu altoru popore inaintate, atunci totu de a un'a se imiteza mai antáiu ce'a ce este reu. Esemple triste de aceste avemu destule in vieti'a nostra publica si sociala. Multe lucruri bune suntu la Germani, Francesi, Anglesi si alte popore inaintate in cultura, cari la noi pana acum inca n'au potutu intrá. Filantropi'a acést'a tragicomica si ridicula inse nu numai cá a intratu, dara inca a luat dimensiuni in scurtu tempu mai mari cá la poporele cele civilizate. Candu vine tempulu de petreceri ver'a seáu iern'a, atunci i ploua la omu de tote laturile la invitatiuni de baluri si petreceri cu scopu filantropicu. Ma ce e mai multu au inceputu a se pune in fruntea loru chiaru si barbati, la cari colorea periloru capului ar' aretá cá cugeta cu mai multa

filosofia si la cari le stă tare reu că presiedinti de baluri si dansuri cu scopu filantropicu. Éra foile apoi se grabescu a publicá corespondintie lungi despre decursulu petrecerei cá si cum ar' fi verb'a despre cine scie ce lucru seriosu. Apoi candu vine lucrulu la dare de sema, atunci in cele mai multe casuri partea cea mai mare a sumeloru incurse se speseza pentru arangiarea petrecerei, éra pentru scopulu filantropicu a remasu una suma de batujocura. Nu odata se intempla de cea ce au contribuitu celi de facia la petrecere, ace'a s'a spesatu totu cu arangiarea, ma inca a trebuitu se se liee si din cea ce au contribuitu celi ce n'au fostu de facia, cá se se pota acoperi spesele.

Urmarile unei atari filantropie batujocorite suntu evidente pentru ori ce cugetatoriu. Mai antáiu publiculu nostru se deda a nu mai compatim pre deapropelu miseru, si a nu se mai interesá de nice una institutiune filantropica, decátu numai deca are ceva folosu de acoló, si inca unu folosu tare comicu si lipsitu de tota seriositatea. S'au datu casuri candu femeii usiore de minte s'au bucuratu audiendu de focuri mari si de inundari, sciendu cá acum éra si se va dá unu balu splendidu in care va jocá si brilá tota noptea. Ma pre incetulu publiculu nice nu mai este in stare a pretiui si iubi nice unu scopu publicu decátu numai incátu acel'a-i aduce una delectatiune momentana. Pre calea acésta dispare tota seriositatea si gravitatea, ce trébuie se caracterizeze pre unu poporu cultu. Ma se tempesce si degeneréza si sentiulu de simpatia si umanitate adevérata, cari apoi suntu primele semne ale decadintiei morali. Atáta inse nu e destulu. Cánta suma de bani se speséza la atari petreceri cu scopu filantropicu pentru una multime de nimicuri, precum vestimente, toalete, inghiatiate si altele, cari lipsindu petrecerile aceste, aru remané capitalu fructiferu in poporulu nostru! Noi voimu se ajutamú câte una biserica seau scola seraca, seau pre celi arsi de focu, inundati si orfani, si in urma ajutamú pre negutiatorii de vesminte, pre modiste, pre friseri, otelieri si altii. Multi au observatu daun'a acést'a, din care cauza si incepuru a pune pre invitatiuni: *damele suntu rogate a aparé in toaleta câtu se pote mai simpla!* Nice unii inse nu si-au ajunsu scopulu cu acést'a. In urma prin filantropia acést'a ridicula se introduce in publiculu nostru una aplicare mare spre petreceri sentimentali, spre delectatiuni seusuali si se efeminéza totu din ce in ce mai tare.

Poporulu nostru este cunoscutu si inaintea strainiloru de unu poporu milosu facia cu celi lipsiti. Afora de ace'a poporulu nostru este gata a contribui pentru ori ce scopu filantropicu culturalu, deca numai -lu intielege. Nu avemu lipsa decátu numai cá calitatile aceste frumoase se le cultivamu mai departe in spiritu adevératu, in spiritu crestinu, si atunci precum in trecutu fora de atáte petreceri a alinatu multe doreri de ale deapropelui suferitoriu si si a facutu din ostenéla sa multe institutiuni culturali, asia va face si in venitoriu fora se aiba lipsa de atáte petreceri cu scopu filantropicu. Elu si va petrece, atunci candu sufletulu lui va fi stimulatú spre ace'a, si candu se

cuvine, inse nu va jocá nice odata pentru celi necagiti. In impregiurarile cele triste din seclulu trecutú poporulu nostru din crunt'a lui sudore laolalta cu clerulu a edificatu baseric'a catedrala cea frumoasa dein Blasiu, edificiulu gimnasiau, monastirescu si seminariau, castelulu celu nou din curtea episcopesca fora de petreceri filantropice cu dansu, si astádi se aiba lipsa de atari cangrene a civilizatiunei, pentru a-si implini lipsele sale?

Toti celi binefectori aru trebóf se-si puna umeru la umeru pentru a scote din poporulu nostru batujocur'a acést'a a filantropiei, de care altumintrule si in tierile civilizate se ferescu tote sufletele nobile.

Esplicarea psalmului 50 dupa P. Paulu Segneri.

(Continuare din Nr. 20).

„Nu me lapedá dela faci'a ta, si spiritulu teu celu santu nu-lu ludá dela mine.

Propusulu firmu de asi scaimbá vietí'a trecuta inca nu e de ajunsu spre a face, cá penitentele se si persevereze in acestu simtiementu bunu, deca nu-i stá intru ajutoriu Ddieu cu scutululu seu celu gratiosu. Ce insemna: *a fi lapedatu de la faci'a lui Ddieu?* „a fi lipsitu de favorea, grigi'a, bunavointi'a, providinti'a, guvernarea si padi'a lui Ddieu“ díce s. Chrisostomu. In s. scriptura se cetesce, cá acel'a, care se lapeda dela faci'a lui Ddieu, nu se mai primesce in *gratia*. d. e. in I Reg. 16, 1: si a dísu Domnulu catra Samuilu: *„pana candu vei plange pentru Saulu, cá eu l'am lapedatu pre elu“* etc. ér' in IV Reg. 24, 20: *„Cá mani'a Domnului érá preste Jerusalímu si preste Jud'a, pana ce i-a lapedatu pre ei dela faci'a s'a“*. Asia dar' prin cuvintele: *„nu me lapedá dela faci'a ta“* vré se díca Davidu: nu me lasá se cadu érási in pecatu, si nu me departá pentru totudeun'a dela grati'a ta. Pentru-cá pucinu mi-ar' folosí a me spalá, a me face mai albu de cátu neu'a, a avé spiritu dereptu intru mene, deca asi fi lapedatu dela faci'a ta cu celi reprobatu; prin urmare se roga de *darulu perseverantiei*, cá se nu pierda érási grati'a recastigata cu lacrami. In adeveru semnulu únei intorceri perfecte stá intru ace'a, cá penitentele se se tema mai multu de recaderé, de cátu de ori ce altu reu. Acum fiendu-cá Davidu se rogá de Ddieu, cá se-lu padiesca de relapsu, se pare cá se esprime prea aspru, cându díce: *„nu me lapedá dela faci'a tá!“*

Cá Ddieu si-intorce faci'a dela cineva, si cá lu lapeda pre cineva dela faci'a s'a, suntu doue lucruri forte diverse. Ddieu si intorce faci'a dela cineva atunci, cându i-subtrage scutululu seu, si-lu lasa, cá se-si pricepa nepotinti'a sa propria, cadíendu in unu pecatu, chiaru in tempulu acel'a, cându se considerá, cá stá mai tare, pre cum cadíu in asemenea modu s. Petru. Ddieu lapeda pre cineva dela faci'a sa, candu nu numai lasa, cá se cadia in pecatu, cí se

si mora in acel'a, precum mori regele Saulu: „pana candu vei plange pre Saulu, dupa ce eu l'am lapedatu“.

A pecatuf una data, si a pecatuf de repetite ori, érase suntu doue lucruri forte diverse. A pecatuf prim'a data, — dupa vorbirea antropopatica, — provoca pre Ddiu la manía; inse a pecatuf de repetite ori, mai cu séma dupa ce ai capetatu iertare, nu numai lu-provoci la manía, ci la furore — intaritare, — atátu de mare e nemultumirea, ce face una astu-feliu de fapta.

Considera dupa aceste, ce merita acel'a, care recade in pecate? unulu cá acel'a merita, cá Ddiu se nu-i mai dée *gratia* spre a se redicá din relapsu. Acést'a *gratia* se teme aci Davidu, cá s'ar' pierde, indata-ce ar' recadé in pecate; de ace'a nu e mirare, deca se roga asia de tare catra Ddiu: „*nu me lapedá dela faci'a t'a, si spiritulu teu celu santu nu luá dela mine!*“

Doue probe insemnate de favore si bunavointia suntu in specie, cu cari Domnedieu fericesce pre celi placuti ai sei. *Prim'a* stá intru ace'a, cá Domnedieu pururea cauta la dinsi spre a departá tote pedecile dela petiorele loru. *A dou'a* stá intru ace'a, cá Ddiu prin iluminatiunile sale si indemnuri interne li face mai *usioru binele*. Acést'a e lucrarea Spiritului santu, care totu mai multu lumineza ratiunea dereptului, si-i inflacareza voi'a cu radiele *gratiei*. Aceste doue formeza semnele cele mai essentiali ale *gratiei*, ce se numesce: *eficace* si inca pentru ace'a, fiendu-cá *ea lucreza*, cá se indeplinesca omulu ace'a, ce tientesce dens'a, firesce nu din ceva necesitate, ci totudeun'a cu libertate deplina.

Aceste gratii le denega Ddiu acelor'a, pre cari i-a lapedatu dela faci'a sa. *Mai antaiu* nu se ingrigesce, cá se se departeze dela ocasiunile periculose, má lasa, cá se le intimpine la ori ce pasiu; de acést'a se teme si Davidu si pentru ace'a se roga: „nu me lapedá dela faci'a ta!“ *A dou'a* Spiritulu santu celoru lapedati li subtrage totu mai tare iluminatiunea sa, nu cá li ar' denega-o cu totul, ci pentru-cá li-o dá in mesura mai mica. Si de acestu reu se teme Davidu, si pentru ace'a se roga: „*si spiritulu teu celu santu nu-lu luá dela mine!*“

Inse multi pecatuescu in tote dfilele si dupa iertarea capetata, va se dca: recadu in pecatele cele vechi, si érase se redica, de câte ori au caditu; in fine provediuti cu sant. sacraminte moru linisciti intre semne invederate de salute.

Asia dar' Davidu la prim'a sa recadere, pentru ce aveá se se téma asia de tare despre lapedarea sa finale? si pentru ce trebuie se se téma fia-care omu? pentru-cá judecat'a lui Ddiu e neperscrutabile. Au poti negá, cá Ddiu la fia-ce omu i-a prevediutu numerulu pecatelor, care vré se-lu suferé cu pacientia, si preste care e decisu a nu mai suferi? Aci nu incupe indoiela, pentru-cá Ddiu nu lucra nimicu din intemplanare. Deci, de unde poti sci, cá Ddiu vré se-ti suferé cu pacientia atâtea pecate, câte suferi altui'a? „*Me voiú îndurá de care voiescu*“ dfee Domnulu. Regele Manase gramadi pecate preste pecate, si totusi in urma faciú una atare penitentia, cátu si-mantuf

sufletulu. Din contra regele Saulu fû lapedatu la primulü seu pecatu. De unde sci dar', ce se va intemplá cu tine, deca recadi in pecate? Is. Christosu díse catra paraliculu: „*éta te ai facutu sanatosu, se nu mai peccatuesci, cá se nu tí-se intemple ceva mai reu*“, pentru-cá prin relapsu omulu se face totu mai debilu, spiritulu reu mai sicuru de invingere, si Ddieu se parascesce mai cu necredintia.

In fine cu spiritulu dreptu si santu trebue impreunatu si spiritulu domnitoriu, pentru ace'a adauge Davidu: „*Dá-mi mie bucuri'a mantuirei tale, si cu spiritu domnitoriu me intaresce*“.

Perseveranti'a pana in fine este unu daru asia de sublimu, cátu nimenia nice odata nu si-lu pote arogá cá respłata meritata, inse totusi lu-pote castigá prin rogatiune fierbinte si continua. Pentru-cá fora esceptiune ni-a promis Mantuitoriulu dícundu: „*cereti si se va dá voue*“. Pentru ace'a Davidu de si s'a rogatu in versulu precedentu pentru acést'a gratia marétia, totusi aci de nou o mai cere, precum se cuvine la darurile de insemnatate mare. Má aci merge si mai departe, si nu se roga numai de *perseverantia pana in fine*, ci postesce si garantii pentru ace'a. Anume doue suntu pentru cari se roga: a) *speranti'a*, cá nu mai pucinu dupa cadere cá in ainte de ace'a, si-va capetá mantuirea, b) nunumai *speranti'a*, fora si *siguranti'a* acestei mantuiri. Sperarea de asi capatá salutea si a fi fericiti se afla la toti acei'a, cari traescu in grati'a lui Ddieu. Cine s'ar' poté indoi, cá Davidu in ainte de cadere a avutu atare sperare in anim'a. sa? deca a avutu-o atunci díce forte bine in rogarea sa cá Ddieu érase se i-o redée: „*redámi bucuri'a mantuirei tale*“ ! adeva: ace'a placere spirituale, carea se nasce din *sperarea salutei*, ce voesce a o dá Ddieu la ai. sei. Inse securitatea *acestei mantuiri* pana acum inca nu o avutu-o Davidu, de ace'a se roga cu totu zelulu animei sale, cá Ddieu se-lu intaresca si in grati'a acést'a: „*si cu spiritu domnitoriu me intaresce*“. Altucum s. Atanasiu si Cirilu Jerosolimitanulu sub „*bucuri'a mantuirei*“ intielegu spiritulu profetiei lui Davidu, in cátu prevediú, cá Christosu se va nasce din seminti'a sa s' va aduce salute lumei. De aci s. Jeronimu traduce astu-feliu: „*dámi mie bucuri'a Isusului teu*“. Ér' s. Crisostomu si Gregoriu Nazianzenulu prin spiritu domnitoriu seau principalu intielegu: gratia interna prin care si recapata omulu principatulu si domni'a asupr'a pasiuniloru turbulente ale animei.

Architectur'a gotica si bizantina.

(Continuare din Nr. 18.)

Una caracteristica essentiala a stilului goticu din seculii mai tardii este, cá benericile se edificáu pre unu planu in form'a crucei compusu din doue paralelograme neegali, péntru-cá prin acést'a se se simboliseze, cá tota tendinti'a omului spre ceriu se baséza pre cruce, si numai crucea este in stare a-lu

conduce spre ceriu. Portalulu principalu este din afora mai largu, care apoi in direptiunea spre in launtru se angustéza totu mai tare. Una idea sublima este gravata in form'a acést'a a portaleloru principale din basericile gotice, ide'a ace'a, dupa care omulu in calea lui spre ceriu se si indrepteze privirile sale totu spre internulu seu, cá acel'a se fia curatu si nepetatu. Portalulu principalu este de comunu decoratu cu sculpturi mai cu sema din prunci'a Domnului nostru Isusu Christosu, cari constituescu intrarea religiunei si salutei crestine in lume cá si portalulu intrarea in locasiulu religiunei si salutei acesteia. De asupr'a portalului principalu se afla una feresta mare rotunda in form'a rosei, simbolulu tacerei, cá si cum ace'a aru strigá moritoriului, ce intra in baserica, cá acum totu ce este lumescu si trecutoriu are se taca, si cá si cum ar' cantá in continuu cantarea Cheruvimiloru: *se taca totu trupulu!* In launtru basericei tote partile ei despartite prin columne suntu ordinate si grupate in unu totu cátu se pote mai simmetricu si mai regulatu, si din midiloculu lui se redica in afora turnulu pana la una inaltime ametitoria, pre verfulu caruia, cá si din diosu in fundamentu este asediata crucea, ce se pierde in eterulu si azurulu ceriului, unde se pierdu pentru ochii nostrii celi pamentesci toti santii, cari cu ajutorulu crucei au tinsu in acolo, in catrau i indrepta tote partile basericei. In fundulu basericei este centrulu ei, altariulu, caruia i servescu tote celelalte parti, éra dela altariu indaraptu spre portalulu principalu suntu nu arareori siette capele mici destinate pentru credintiosii, ce voiescu a petrece in pietate in ceva locu mai linistitu si mai retrasu. In launtru de amendoue partile i se presenta credintiosului tote misteriele religiunei crestine in sculpturi, ce representa scene din istori'a sacra. Chiaru nice imperati'a reului inca nu este eschisa, ci si elu este representatu prin diavoli seau angeri caditi. Inse eli nu aparu cá de sine statatori, ci servindu binehui, deorace cu multa genialitate suntu aplicati totu acoló, unde este lipsa, cá se porte postamente si columne, pre cari suntu depinsi santii. Stilulu goticu s'a redicatu in urma si prin ace'a preste tote celelalte, cá elu representéza privitoriului unu totu organicu, si ce'a ce in altele este prea tiepanu si fora necsu, in elu este plinu de vietia, insufetitoriu si vivificatoriu. Astu-feliu una atare baserica representa triumfulu celu mai stralucitu alu spiritului asupr'a materiei si a ceriului asupr'a pamentului. A spiritului asupr'a materiei, de ora-ce pietr'a cea muta este astu-feliu asediata si construita in unu totu, cátu ea vorbesce crestinului celui piu cu elocinti'a unui oratoriu aretañdui calea spre ceriu. A ceriului asupr'a pamentului, deora-ce pietr'a cea pamentésca in una atare baserica nu mai servescu lucruriloru si tendintieloru pamentesci, ci representa misteriele, cele adenci ale ceriului. Deca intrandu omulu in una atare baserica si cufundatu in cugetele din alta lume, ce le provoca in sufletulu lui totu ce vede in launtru ei, se intreba pre sine: este totu ce vedu eu unu visu numai? Nu raspunde atunci pietatea omului. Paradisulu este aci, deca pecatulu l'a nimicita,

pietatea l'a plantatu din piatra érași! Cu multa elocintia si spiritu si esprima unu beletristu modernu minunat'a impresiune, ce o a facutu asupr'a lui una atare baserica monumentale. „Cându m'am suitu dîce elu in turnulu celu inaltu alu bisericeii *Santului Stefanu* din Vien'a, si am ajunsu in regiunile cele inalte ale lui, de unde cá din verfulu Alpiloru se desvalesce unu prospectu magnificu in aintea ochiloru, atunci apesatu de sarcin'a cea grea a ideiloru, ce le am culesu din piatr'a de diosu pàna susu, mi am lasatu capulu pre mâni si cá cuprinsu de una melancolie jelnica si de una dorere pentru tempii trecuti m'am intrebatu: o tempuri ai poesiei, o seculi ai inocintiei: unde sunteti voi? óre ati peritu voi pentru totu de a un'a, si nu ati lasatu alta umbra dupa voi, decâtu murii acestia imposanti, ce dupa 600 de ani marturisescu despre marirea voastra? Atunci mi veni la urechi siueratur'a cea lugubra a ventului, ce-si faceá locu printre turnurelele cele micutie, si eu cufundatu in meditatiune cugetám, cà audu in siueratur'a lui cea trista gemetulu geniului edificatoriloru cufundatu in unu somnu adencu dupa unu lucru atátu de greu“.

Basericile cele mai insemnate edificate in stilu goticu suntu in Franci'a: bisericele Notre-Dame si Sainte Chapelle din Parisu, catedral'a din Reims, in care se incoronáu regii Franciei, din Chalons, Chartres si Amiens, in Germani'a: biserica santului Stefanu din Vien'a, catedral'a din Coloni'a, din Strassburg, Trier si Regensburg, in Spani'a catedral'a din Toledo si Barcelon'a, in Angli'a bisericele din York, Lincoln si Abati'a Westminster din Londonu, éra in Itali'a cele din Florenti'a, Assisi si Milanu si biserica santului Antoniu din Padu'a.

In tempurile mai noue biserica monumentala cea mai insemnata, ce s'a edificatu in stilu goticu este biserica votivala din Vien'a, edificata intru aducerea aminte de scaparea vietiei Majestatei Sale c. r. Apostolice *Franciscu Josifu I* de ataculu asasinului Libényi in anulu 1852. In resaritu la poporele de ritulu grecescu stilulu goticu pana acum nu s'a potutu impamenteni fiendu totu terenulu predomnitu de stilulu bizantinu. In Ardealu inse suntu mai multe biserici mai cu sema luterane sasesci edificate in stilu goticu. Intre aceste mai insemnata este biserica luterana sasescă numita biserica négra din Brasiovu, care candu s'a edificatu a fostu biserica catolica, inse dupa ce s'a introdusu Luteranismulu intre Sasii din Transilvani'a a devenitu si ea biserica luterana.

(Va urmá).

Santulu Gregoriu Nazianzenulu despre Primatulu Romei.

Deca deschide omulu ori si pre care parinte grecescu resariteanu, nu va gasi unulu, in care adeverulu despre Primatulu Romei se nu fia espusu in termini, câtu se pote mai chiari si mai precisi. Ma nu

numai atât'a, ci mai că potemu dice, că Parintii grecesci din resaritu si mai desu si mai lamuritu au predicatu si espusu in scrierile loru Primatulu Romei, decâtu Parintii latini din apusu, asia cătu considerandu-le omulu aceste nu se pote mirá de ajunsu, cum chiaru baseric'a din resaritu a potutu si pote fi si astádi inimica asia mare a Primatului Romei. Spre demonstrarea asertiunei acesteia aducemu de asta data numai pre Santulu Gregoriu Nazianzenulu, teologulu celu mare alu basericei resaritului, teologulu *κατ' ἐξοχήν*, in acarui opuri, precum marturisescu mai toti cunoscutorii nu se afla nice una erore in contr'a credintiei. Santulu Gregoriu Nazianzenulu in poem'a a sieptediecea vorbesce in termini atâtu de alesi si straluciti despre baseric'a Romei, precum n'au graitu decâtu pucini parinti in apusu. Elu dice in versuri vorbindu despre baseric'a Romei:

„Credinti'a acesteia din tempurile vechi a fostu totu deaun'a adeverata, si in adeveru persista si astádi, ea care léga cu cuventulu mantuirei totu ce luminéza sorele apunendu, precum se si cuvine busericei acesteia, carea e presidele lumiei intregi, si care veneréza unitatea perfecta alui Domnedieu“ 1).

Tote trei adeverurile de credintia ale basericei catolice cu privire la baseric'a Romei se cuprindu in cuvintele aceste ale Santului Gregoriu Nazianzenulu, si anume a) *Primatulu de onore* alu Romei, care se cuprinde in cuvintele, prin cari elu numesce baseric'a Romei: *presidele lumiei intregi*. b) *Primatulu de jurisdictiune*, care se cuprinde in cuvintele, prin cari dice despre baseric'a Romei, cumcà ea léga cu cuventulu mantuirei totu ce luminéza sorele apunendu, va se dica tota lumea, deora-ce sorele candu apune vorbindu nu fisice, ci dupa cum i se pare omului, arunca radie de lumina inca odata preste totu pamentulu. Precum sorele dela apusu luminéza, asia Rom'a dela apusu guvernéza totu pamentulu. Apoi S. Gregoriu intrebuintieza aci cuventulu a legá in sensulu biblicu, in care insemnéza a deprinde potestate de jurisdictiune, si c) *Infallibilitatea Pontificelui Romanu*, carea se cuprinde in cuvintele, prin cari dice despre baseric'a Romei, că ea

1) *Τούτων δὲ πίστις, ἡ μὲν ἦν ἐκ πλείονος,
Καὶ νῦν ἐστ' ἐστὶν εὐδρομος, τὴν ἐσπέραν
Πᾶσαν δέουσα τῷ σωτηρίῳ λόγῳ,
Καθὼς δίκαιον τὴν πρόεδρον τῶν ὄλων,
“Ὀλὴν σέβουσαν τὴν Θεοῦ συμφωνίαν.*

totu de a un'a din vechime a tîenutu credinți'a cea adevărata, cea ce S. Gregoriu in tote opurile sale numai dîce despre nice un'a din celelalte baserici, chiaru nice despre cea Constantinopolitana, acarei scaunu l'a fostu ocupatu si elu ôre canduva.

Considerandu-le aceste vedemu numai decātu, cātu de drepta si rationala este dorinti'a nostra, cá baseric'a resaritului cea desbinata se studieze baremu numai pre Parintii resariteni grecesci, cà atunci de buna sema nu va combate si urî atăt'a credinți'a cea santa si adevărata a basericeii catolice, cà in Parintii aceia, ce ea i pretiuiesce asia de multu, va află credinți'a catolica curata si genuina.

Siematismulu diecesei gr.-catolice Gherlane pre anulu 1882.

Nu de multu ni veni in mana Siematismulu diecesei gr.-cat. Gherlane pre anulu 1882. Din câte siematisme ale celoru patru diecese ale nostre cunoscemu noi pana acum, acest'a este celu mai exactu si mai perfectu. La fia-care parochia este indicata distanti'a dela scaunulu episcopescu in chilometre, anulu întorcerei ei la S. Unire, anulu in care si materialulu de lemnu seau piatra, din care e edificata baseric'a, cas'a parochiala si superedificatele economice, precum si cas'a cantorală si scol'a. Mai departe la fia-care parochia este indicatu modulu conferirii parochiei, anulu dela care se afla matriculele, numerulu prunciloru dela scol'a elementaria si dela cea de repetitiune, numele parocului, cantorelui si a docentelui, precum si calificatiunea acestuia, preparandu absolutu si cu esamenu de calificatiune seau nu, numerulu sufleteloru greco-catolice, romano-catolice si a confesiuniloru acatolice, precum si esistinti'a basereceloru de altu ritu seau de alta confesiune, dupa ace'a numerulu celoru nascuti in parochia in decursulu anului 1880, a celoru morti si a celoru cununati, limb'a comunei, post'a ultima si statiunea telegrafica mai de aproape. Pre lenga ace'a la capetu este adausu si unu conspectu sumariu alu toturoru protopopiateloru, ce cuprinde multe date statistice forte interesante.

Din Siematismulu acest'a se vede, cà in dieces'a cea vasta a Gherlei suntu 45 Protopopiate, 486 parochie, dintre cari numai 35 suntu vacante. Clerici in Seminariu 51. Prunci in scol'a elementara 34,597, in scol'a de repetitiune 14,282, suflete greco-catolice 406,962.

Din conspectulu sumariu adausu la capetu se vede, cà in decursulu anului 1880 prin Protopopiatele din comitatulu Solnocu-Doboc'a si Bistriti'a-Naseudu de comunu au fostu mai multe nasceri decātu morti. Din contra in Protopopiatele de prin Selagiu si Ungari'a mai multe morti decātu nasceri, ma in unele mai de doue ori atâte morti, câte nasceri, cea ce nu ni o potemu esplică altumintrule decātu priu ace'a, cà in anulu ace'l morbulu diferiticu de grumadi seau versatulu va fi rapitu multe vietii mai cu sema printre copii.

Ni au implutu inim'a de bucurie basericele cele multe de piatra si scolele edificate in tempulu mai nou, din cari se vede cātu de frumosu progresăza baseric'a nostra.

Post'a Redactiunei.

Dlui L. M. in H. si T. H. in B. r. vomu vedé dupa ce le vomu ceti.

Editoriu si redactoriu responsabilu Dr. Alesandru V. Gram'a.

Tipograf'a Seminarului gr.-cat. in Blasiu.